

A Tudomáspolitikai és Tudományelemzési Osztály létrejötte

Mosoniné Fried Judit – Soós Sándor

Az MTA 182. közgyűlésén hozott határozatnak megfelelően 2012. január 1-jétől az MTA Könyvtára lett az MTA Kutatásszervezési Intézet általános jogutódja. A tudományelemzési és tudomáspolitikai profilt a volt intézeti munkatársak egy részéből megalakult Tudomáspolitikai és Tudományelemzési Osztály (TTO) vette át. A tevékenység elemei: tudományometriai kutatások, módszertani fejlesztések; régiók, országok, intézmények, egyének tudományos publikációs adatainak sok szempontú feldolgozása, elemzése; bibliometriai szolgáltatások; tudományszociológiai vizsgálatok. Tudománytörténeti érdekesség, hogy az első hazai tudományometriai műhely, a nemzetközi hírű Budapesti Tudományometriai Iskola is az MTA Könyvtárában jött létre az 1970-es évek második felében, Braun Tibor és Ruff Imre kezdeményezésére.

Tudományometriai kutatások és szolgáltatások

A TTO, a tudományelemzés többnyire egyetemeken található külföldi bázisaihoz hasonlóan, párhuzamosan végez kutatási és szolgáltatási tevékenységet.¹ Az osztály profiljában a klasszikus bibliometria mellett jelentős súlyt képviselnek a strukturális tudományometriai vizsgálatok is. A tudomány működését és teljesítményét jellemző indikátorok fejlesztése, azok alkalmazása, valamint az informált kutatásértékelést támogató ún. tudománytérképezés és a tudomáspolitikában alapvető tudományos együttműködések, hálózatok elemzése területén elért eredményeket többféleképpen is hasznosítani tudjuk. Megjelennek hazai és nemzetközi publikációkban, ismertetésre kerülnek a TTO által 3-4 havonként szervezett *Műhelybeszélgetések* témáiként, és ezek jelentik azt a tudásbázist is, amelyre a különböző projekt-együttműködés-ek és az elemzési feladatok épülnek. Vizsgáljuk a tudományos tevékenység időbeli alakulását, a különböző eloszlásokat (pl. szakterületek, intézmények, különböző csoportokhoz való tartozás szerint), azok következményeit, a tudomány tényleges szerveződésének és működésének számos elemét [1].

Nemzetközi és hazai projektek

Az osztály a tudományos kutatás széles körű, társadalmi hatásmérésre irányuló indikátorrendszer fejlesztésével és értékelési célú felhasználásának módszertani segítségével vesz részt a SISOB elnevezésű európai uniós (FP7-es) projektben, és hasonló feladatot vállal egy új nemzetközi pályázat kapcsán is. Ez utóbbi célkitűzése a társadalom- és humántudományok sajátosságaihoz alkalmazkodó hatásértékelés módszereinek korszerűsítése. A SISOB („An Observatorium for Science in Society based in Social Models”) általános célja egy olyan információs eszköztár (platform) kifejlesztése, amely nagy léptékű adatbázisokra épülve sokdimenziós képet szolgáltat a K+F-rendszerek működéséről (tudásáramlás, mobilitás, szakmai kapcsolatrendszerek stb.). A kutatásban és fejlesztésben kitüntetett szerepe van a hálózatelemzésnek, speciálisan az SNA (Social Network Analysis) eszköztárának.

A TTO fontos hazai feladatköre a Magyar Tudományos Művek Tára fejlesztési projektben (MTMT2) való részvétel, mind a fejlesztés, mind a hasznosítás oldalán. A két területet az osztály szoros összefüggésben kezeli: az MTMT tudományértékelésben való hasznosításának alapvető feltétele a rendszer ilyen típusú feladatokra való felkészítése. A TTO tudományometriai fejlesztésekkel, illetve az MTMT-adatbázis kutatásértékelésben való alkalmazásával szerepel a TÁMOP-projektben.

Elemzések döntéshozók számára

Az osztály munkájában meghatározó súlyt képviselnek a bibliográfiai adatok gyűjtését, szakszerű feldolgozását és elemzését igénylő feladatok. A szolgáltatások, elemzések elsődleges felhasználóit értelemszerűen elsősorban az MTA döntéshozói és intézményi köre adja. Az elemzések fókuszában, intézményi szempontból, szintén elsősorban az MTA kutatóintézeti hálózata áll, amely azonban szükségessé teszi az országos, illetve a nemzetközi kontextus elemzését is (pl. hazai akadémiai–felsőoktatási szféra kutatásértékelése). Az eredmények tehát gyakorta a hazai tudomáspolitikai döntéshozatal számára is relevanciával bírhatnak. A sokféle metszetben és igen különböző aggregátumokban készített tudományometriai elemzések a tényalapú döntéshozatalban segítik, illetve segíthetik a döntéshozókat.

Megkönnyíti a TTO által végzett tudományometriai vizsgálatok határainak kijelölését és az eredmények döntéshozatali hasznosítását, hogy a munkatársak közül többen is foglalkoznak (és foglalkoztak korábban is) a tudomáspolitikai fókuszába tartozó kérdésekkel. Ezek között hosszú évek óta szerepelnek a kutatásértékeléssel, annak feltételrendszerével, játékszabályaival kapcsolatos kérdések. A tudományos teljesítmény alakulását sokféleképpen meg lehet mutatni tudományometriai eszközökkel, de az értelmezéshez nagyon fontos, hogy ismerjük a vizsgált időszak tudományrendszerének fejlődését közvetlenül befolyásoló *történéseket és tényezőket* is. A kutatás-fejlesztés finanszírozásával, az intézményrendszerrel, a tudományos munkaerővel kapcsolatos ismeretek egyrészt beépülnek a TTO által készített elemzésekbe, másrészt önállóan is megjelennek cikk, előadás, szakértői tevékenység formájában. Közvetlen hasznosításra

nyílik lehetőség például a tudományos teljesítményvizsgálatok és a kutatói karriervizsgálatok összekapcsolásával, beleértve a tervezett akadémiai kutatói pályakövetési rendszer kialakítását is. Az összekapcsolás természetes és szemléletes módja az is, hogy a tevékenységünk iránt érdeklődők maguk is előállíthatnak különböző kimutatásokat a tudományos publikációs tevékenységre vonatkozó hazai és nemzetközi mutatószámok, illetve kutatás-fejlesztési (K+F) statisztikai adatok segítségével (ld. a TTO honlapján elérhető K+F Infotár által biztosított lehetőségeket).²

Az osztály szempontjából fontos kérdés a kapacitás bővítése, a meglévő fiatal kutatói csapat további erősítése. Nagyon fontos a döntéshozókkal való interaktív együttműködés, az igények és a lehetőségek folyamatos egyeztetése, az eredmények korrekt módon történő bemutatása és hasznosítása akár értékelésekhez, akár kutatástámogatási vagy minősítési döntésekben.

Megjegyzések

1. E modell alapján működik például a tudományometriai kutatások egyik legrangosabb intézménye, az ECOOM, a Leuveni Katolikus Egyetem K+F Monitorring Központja. A központot a flamand kormány hozta létre. Vezetője Wolfgang Glänzel, a TTO (külső) munkatársa.
2. A TTO honlapja: <http://www.mtakszi.iif.hu>

Beérkezett: 2013 III. 20-án.

Mosoniné Fried Judit az MTA KIK osztályvezetője.

Soós Sándor az MTA KIK osztályvezető-helyettese. Az FP7 SISOB projekt témavezetője.

Irodalom

1. SOÓS Sándor: Tudománymetriáról korszerű felfogásban. = Innotéka magazin, 2012. október. URL: http://innoteka.hu/cikk/tudomanymetriarol_korszeru_felfogasban.499.html

A cikk a következő címen érhető el:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5762&issue_id=547